

นิทานอุทาหรณ์จากวรรณกรรมศาสนา

Illustrated Tales From Religious Literature

ดร.ประจัญ จันเติบ¹
Prachan Chanterb. Dr.

บทคัดย่อ

นิทานอุทาหรณ์จากวรรณกรรมศาสนาเป็นนิทานที่นำเรื่องเล่ายกมาเป็นตัวอย่างและคติสอนใจ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาปรากฏมีการเล่านิทานอุทาหรณ์ประกอบการวินิจฉัยปัญหาหรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงในแต่ละครั้งก่อนที่จะทรงบัญญัติสิกขابท เพื่อให้ข้อมูลเด่นชัดอยู่ในกรอบเกณฑ์สำหรับพระภิกษุ จะถือปฏิบัติได้

บทความนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การเล่านิทานอุทาหรณ์จากวรรณกรรมศาสนาซึ่งพบว่า

มูลเหตุและปัจจัยในการเล่านิทานอุทาหรณ์ในพระวินัยปิฎก มีสาเหตุมาจากการประพฤติผิดในหลักปฏิบัติหรือการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติ จึงมีการเล่านิทานเพื่อประกอบการอธิบายเนื้อความและลักษณะแห่งการทำผิดแต่ละข้อ ส่วนลักษณะการเล่ามีความแตกต่างกันเนื่องจากภิกษุสังฆ์มาจากการสูบสูบ ต่างตระกูลจึงมีพุทธิกรรมแตกต่างกัน รวมถึงสถานการณ์และบริยากาศในการเล่าที่มีความแตกต่างกันซึ่งผู้เล่าสามารถอาศัยช่วงเวลาและสถานการณ์อธิบายแบบเดียวกัน เพราะเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นอีกจะได้ตัดสินได้ถูกต้องและมีนิทานอ้างอิงต่อไป.

คำสำคัญ: นิทาน, นิทานอุทาหรณ์, วรรณกรรมศาสนา

¹ อาจารย์ประจัญ จันเติบ ศาสตราจารย์วิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

Illustrated tales in religious literature are the Tales quoted as examples and moral mottos. In Buddhist literature, there are several illustrated tales which were told along with the diagnosis of problems or verification at a time before creating Law (sikkhapada) to provide clear criteria in the frame which was considered practical for monks to follow.

The purpose of this article is to analyze the tellings of the tales appearing in religious literature.

It is found that tellings of illustrated tales in the Vinaya-Pitaka (the basket of discipline) were conducted whenever there were violations of Dhamma Principles or when there were conflicts about the Practical Phamma Principles.

Tales were told in order to explain and illustrate features of the breach of each item. The features and ways of telling varied, depending on background of the monks who committed different malpractices, and depending on situations and atmospheres These tales and situations and atmospheres of telling were used as references for the following breaches.

Keywords: Tales, Illustrated Tales, religious literature

บทนำ

นิทานอุทาหรณ์ เป็นนิทานที่นำเรื่องเล่ายกมาเป็นตัวอย่าง และเป็นคติสอนใจแก่ผู้ฟัง นิทานอุทาหรณ์มักเป็นเรื่องที่เข้าใจกันว่าเป็นเรื่องสมมุติที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในอดีต เป็นเหตุการณ์พิเศษที่ไม่ได้เป็นปกตินิสัยของตัวละครที่ผู้เล่ายกมาเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอาจจะเป็นเห็นเดียวกับเรื่องสมมุติที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตก็ได้ เนื้อเรื่องของนิทานอุทาหรณ์จะมีลักษณะของเรื่องในอดีตเหมือนตัวอย่างจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่สอดแทรกคติสอนใจเหมือนภาษาชิต หัวใจของภาษาชิต คือคติสอนใจ นิทานอุทาหรณ์ก็เช่นกัน แม้จะมีเนื้อเรื่องที่น่าสนใจและมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นก็ยังคงเน้นคติสอนใจเป็นสำคัญ

ตามมุ่งมองของชาวตะวันตก นิทานอุทาหรณ์ของอินเดียมักเป็นนิทานที่ค่อนไปทางเรื่องเล่าเพื่อความเพลิดเพลินมากเกินไป แต่ชาวอินเดียกลับถือว่าลักษณะเช่นนั้นเป็นศิลปะของการเล่าเรื่อง นับว่าเป็นชาติแรกที่คิดวิธีสอนคติด้วยความสนุกสนานของนิทาน (กฤษมา รากษณ์. 2525 : 20) การแสดงคติธรรมที่แทรกในเรื่องนิทานแต่ละครั้งเป็นจุดมุ่งหมายหลัก แม้วิธีการจะเป็นวิธีการทางอ้อมอย่างที่ชาวอินเดียนิยมก็อาจจัดเป็นนิทานอุทาหรณ์ได้ วรรณกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะวรรณกรรมหรือคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาปรากฏนิทานอุทาหรณ์อยู่ในพระสูตรตันตปีก และพระวินัยปีกหลายเรื่อง การแสดงหลักธรรมคำสอนในสองปีกนี้จะเน้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตมากกว่าการสอนที่เน้นหลักความจริง พระวินัยปีกนี้เป็นอีกปีกหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นการสอนให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง และมีการยกตัวอย่างประกอบกับเรื่องราวเบื้องต้น เพราะเป็นการเน้นย้ำการมีระเบียบวินัยให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการอธิบายถึงที่มาของการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อ และมีนิทานอุทาหรณ์ประกอบทุกเรื่อง

พระวินัยปีก จึงเป็นคัมภีร์ที่ควรหยิบยกขึ้นมาศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของนิทาน ลักษณะนิทานอุทาหรณ์ มูลเหตุและปัจจัยในการเล่านิทานอุทาหรณ์เพื่อให้เกิดแรงคิดในการศึกษานิทานประเพทอื่นๆ ต่อไป

ความหมายของนิทานอุทาหรณ์

นิทานอุทาหรณ์ เป็นคำที่เกิดจากการประสมคำสองคำ ระหว่างคำว่า นิทานกับอุทาหรณ์ คำว่า นิทานหมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก, นิทานอีสป เรื่องเหตุ เช่น โกรนิทาน, เรื่องเดิม เช่น วัตถุนิทาน (ป.) นิทานวนะ ส่วนคำว่า อุทาหรณ์หมายถึง ตัวอย่างที่ยกขึ้นมาอ้างให้เห็นสิ่งที่กล่าวถึงหรือเรื่องที่ยกขึ้นมาเทียบเคียงเป็นตัวอย่าง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 2546 : 588) นิทานเป็นวรรณกรรมมุขปัจฉะที่เต่าลีบตอกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อความสนุกสนานเบิกบานใจ ผ่อนคลายความตึงเครียดหรือเสริมศรัทธาในศาสนา เทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นคติเดื่อนใจและช่วยอบรมบ่มนิสัย นอกจากนี้ยังมีความหมายว่า เรื่องเล่าที่มนุษย์ผูกเรื่องขึ้นด้วยภูมิปัญญาโดยส่วนใหญ่จะถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปัจฉะ เนื้อเรื่องก้มีหลากหลาย และใช้เล่าเพื่อจุดประสงค์ต่างกันตามโอกาสและสภาพแวดล้อม (ศิรารพ จิตตะฐาน, 2523 : ความนำ) นิทานจึงมีคำใช้เพื่อการเล่าเรื่องที่เน้นความสนุกสนาน หรือบางครั้งก็เน้นการแทรกคติสอนใจไปด้วย

ประวัติความเป็นมาของนิทาน

นิทานเกิดจากจินตนาการที่เป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงทางสังคม เนื้อหาของนิทานมักจะเลือกหยิบยกเอาแต่สิ่งที่เป็นปัญหาในสังคมมาเป็นแก่นเรื่อง และทำให้ทันทีแก่ปัญหาทางใจให้คนในสังคม (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2528:58-59) บ่อเกิดของนิทานนั้นอาจเกิดจากชาดกหรือตำนานที่ผู้เม่าผู้แก่เล่าให้ลูกหลานฟัง ซึ่งความประสงค์ของการยagnนิทานต่างๆ ขึ้นมาบ่มเพื่อเป็นการให้ความเพลิดเพลิน ไปพร้อมกับการอบรมบ่มนิสัยของกุลบุตรกุลธิดาให้อยู่ในอิ渥าท มีความประพฤติดีงาม เพราะเนื้อหามักจะแฝงไว้ด้วยคติสอนใจ มีอุทาหรณ์ประกอบด้วย คนโบราณจึงมักใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการอบรมลั่งสอนเด็ก เพราะทำให้ฟังได้รับความสนุกเพลิดเพลิน ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นผลของการทำชั่วและการทำความดี ว่าเป็นอย่างไร (ทวี มุขธรรมโภชา และสมชัย แหงษ์ทองคำ. 2520 : บทนำ) การเล่านิทานมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เล่าเพื่อ

ความเพลิดเพลิน และเล่าเพื่อเป็นคติสอนใจ การเล่าเพื่อความเพลิดเพลินมีเนื้อเรื่องสนุกสนาน มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับอภินิหารหรือผจญภัย สรุนการเล่าเพื่อเป็นคติสอนใจ มีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อเป็นอุทาหรณ์ และเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นแบ่งคิดและคติธรรม บางครั้งผู้เล่านิทานเพื่อเป็นคติสอนใจ มีความเห็นว่าเนื้อเรื่องที่สนุกสนาน จะช่วยให้ผู้ฟังสนใจนิทานยิ่งขึ้น จึงแต่งเติมเรื่องให้สนุกสนานเพลิดเพลินมากขึ้น ลักษณะของนิทานสองประเภทนี้จึงสับสนปนเปกัน บางครั้งทำให้ยากแก่การซึ้ง เนพะลงไปว่าเรื่องใดเป็นนิทานอุทาหรณ์ เรื่องใดเป็นเพียงนิทาน จึงสรุปได้ว่าไม่ว่า เรื่องเล่าประเภทใดก็ตามหากมีคติธรรมแฝงอยู่มาก จะจัดเข้าไว้เป็นนิทานอุทาหรณ์

ลักษณะนิทานอุทาหรณ์

ลักษณะนิทานอุทาหรณ์ จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการเล่า ดังนี้

1. เป็นการเล่าเพื่อยกเป็นตัวอย่างและเป็นคติสอนใจแก่ผู้ฟัง
2. เป็นนิทานที่มีเพียงสั้นๆ คือเรื่องที่พิสูจน์ความจริงและเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในอดีตเป็นเหตุการณ์พิเศษที่มิได้เป็นปกติสัยของตัวละคร
3. เป็นนิทานที่ผู้เล่ายกมาเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอาจเป็นเช่นเดียวกับเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตก็ได้
4. เป็นเรื่องในอดีตเหมือนตัวอย่างจากเหตุการณ์

โดยทั่วไปนิทานอุทาหรณ์มีมากกว่าการแฝงคติธรรม เพียงแต่วัตถุประสงค์หลักในการเล่านิทานอุทาหรณ์คือการนำเรื่องที่เล่ามายกเป็นตัวอย่างและเป็นคติสอนใจแก่ผู้ฟัง เมื่อถือตามเกณฑ์นั้น นิทานทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นนิทานมุขตลก นิทานเรื่องบุรุษ หรือนิทานเชิงวิต ก็อาจจะเป็นนิทานอุทาหรณ์ได้ ถ้าผู้เล่าต้องการใช้สอนคติธรรม นิทานอุทาหรณ์ จะมีลักษณะของเรื่องในอดีตเหมือนตัวอย่างดังเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเล่าเพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบเชิงอุปมา ลักษณะของเรื่องสมมุติจึงเหมือนนิทานทั่วไป แต่ว่าก็จะมีตัวละครเป็นสัตว์ เหมือนนิทานสัตว์ นิทานอุทาหรณ์มีคติสอนใจเหมือนภาษาเชิง คตินั้นอาจจะอยู่ในบทนำของนิทาน หรือในบทสรุปของนิทาน บางครั้งก็อยู่ในคำพูดของตัวละครคนนั้น

ເອງ(ກຸສຸມາ ລັກຊ່າມລັນ. 2536 : 12-13) ໃນສ່ວນທີ່ເກີຍກັບນິທານອຸທາຫຣນ ດົດຮຽມນໍາຈະມີຄວາມໝາຍກ່າວກ່າວດີໃນແກ່ຕີລືຮຽມທີ່ຈົກຈະຈົກກ່າວ ດຽວມະໜຶ່ງຕາມຄວາມໝາຍເດີມໃນຄົດອິນເດີຍໂປຣາມເປັນຄວາມປ່ວດຖານທີ່ຂອງມຸນຸ່ຍທີ່ຈະມີໜີວິດອູ້ຍ່ອຍ່າງຄູກທຳນອງຄລອງຮຽມ ແລະຕາມໜ້າທີ່ຂອງຕຸນ ດຽວມະມີໜີຂອບເຂດກ່າວຈົນຄຽບຄລຸມເກືອບທຸກສິ່ງທີ່ເກີຍກັບການດຳເນີນໜີວິດ ເຊັ່ນ ສາສາວິຊາການ ເສດຖະກິຈ ການເນື່ອງ ແລະການປັກຄອງຫລັກການດຳເນີນໜີວິດທີ່ເຮືອກວ່າ ນິຕີ ຜົ່ງເຫັນທັງທາງຮຽມ ດື່ອ ຕີລືຮຽມຈະຈົກກ່າວ ກີ່ຂອງການປັກປັບຕິດໃນໜີວິດປະຈຳວັນ ແຕ່ເນື່ອພິຈາຮານນິທານອຸທາຫຣນສ່ວນໄຫຼຸ່ງຈະພບວ່າວັດຖຸປະສົງຄໍຫລັກຈະເປັນກາຮສອນຄົດທາງໂລກ ແມ່ຈະມີຄົດທາງຮຽມບ້າງກົມໃຫ້ເປັນເຮືອງສຳຄັນຂອງຫລັກສາສາ ແຕ່ຄົດທາງຮຽມຍກມາເພີ່ມເພື່ອປະກອບກາຮສອນແນວທາງໃນການດຳເນີນໜີວິດມາກກ່າວ ນອກຈາກນັ້ນພບວ່າ ນິທານອຸທາຫຣນກຳເນີດຂຶ້ນມາໃນລັກໝະນະບທເປົ້າຍບເຫັນ ຜົ່ງເປັນຄຳແນະນຳທີ່ໃຫ້ກັນໃນໜູ້ນັກປ່າຊົງແລະນັກປັກຄອງມາກກ່າວສາມັ້ນໝູ້ນ ຈຶ່ງເປັນໄປໄດ້ວ່າເປັນຄຳແນະນຳທີ່ແຜງເຮືອງກາຮປັກຄອງໄວ້ຕັ້ງແຕ່ຕັ້ນ ນິທານອຸທາຫຣນກົງຍັງໄມ້ທີ່ວັດຖຸປະສົງດີມ ດື່ອເປັນຄູ່ມືອຂອງນັກກາຮເນື່ອງ

ນິທານອຸທາຫຣນໃນວຽກຮັນກຣມສາສານາ

ຄໍາວ່າ ວຽກຮັນກຣມສາສານາ(Religious Literature) ມາຍເຖິງ ວຽກຮັນກຣມທີ່ເປັນກາຮຖາຍທົດຄວາມເຂົ້ອທາງສາສານາທີ່ສາມາດຮັບເຂົ້ອມຄວາມສມານຈັນທີ່ແລະສ້າງກາພໃນໜູ້ຄະນະໄດ້ ເຊັ່ນກາຮປຸງແຕ່ງຄວາມເຂົ້ອຄືດເດີມາ ຄໍາເປັນຄວາມເຂົ້ອທີ່ເກີຍກັບພຸທຮສາສາກີ່ຈະມີທີ່ໂດຍຕຽງແລະໂດຍອ້ອມ ດື່ອມີອີທີ່ພລມາຈາກຄວາມເຂົ້ອທາງສາສານາ ເຊັ່ນ ມາຫາສະຫຼັບຕ່າງໆ ປຸ້ມສົມພົມິກາຕາ ໄຕຮຽນພະວ່າງ ໄຕຮຽນນິຈັບຕ່າງໆ ເປັນຕົ້ນ

ວຽກຮັນກຣມສາສານາ ໄດ້ແກ່ ວຽກຮັນກຣມຫຼາດກ ແລະວຽກຮັນກຣມຕໍ່ານານພຸທຮສາສານາ ວຽກຮັນກຣມຫຼາດກດື່ອ ວຽກຮັນກຣມທີ່ພະກິກິ່ນໝໍາມາເທັນ ເຊັ່ນ ລຳມາຫາສະຫຼັບຕ່າງໆ ສຸວຽກສັງຫຼັບຕ່າດກ ທ້າວໂສວັດ ພະຍາຄັນຄາກ ມາລັຍໜີ່ມາລັຍແສນວຽກຮັນກຣມຕໍ່ານານພຸທຮສາສານາ ດື່ອ ວຽກຮັນກຣມທີ່ກ່າວສົ່ງຕໍ່ານານພຸທຮເຈດີ່ຍ ຩົກຈະຈົກກ່າວ ດື່ອແນວຄິດ ພັດທະນາ

ของศึกษาพุทธ เช่น อุรังคินทาน (ต้านทานพระธาตุพนม) มูลสถาปนา (ต้านทานกำเนิดโลกและจักรวาล) กาลันบัมมือส้าย (พุทธทำนายการสิ้นสุดศาสนา พ.ศ.5000)

วรรณกรรมศาสนา มีประเภทและมูลเหตุในการเล่า ดังนี้

1. ประเภทของวรรณกรรมศาสนา

วรรณกรรมเป็นผลผลิตมาจากการศาสนา เพราะมีพิธีกรรมหลักคำสอนที่ผู้นับถือนำไปใช้สักดอ่อนวอน สรงเสริญ รวมถึงการปฏิบัติตามหลักทางศาสนา จนเรียกว่าเป็นวรรณกรรมศาสนา มีทั้งเป็นมุขปัจจุบัน และลายลักษณ์ มีประเภท 5 ประเภท คือ

1.1 บทสวด บทอ้อนวอน บทสุดดี แต่เดิมเกิดจากกการทำท่องจำเป็น มุขปัจจุบันสั้งสอนสืบต่อ กันมา กระทั้งภาษาหลังจึงได้มีการจารึกเป็นลายลักษณ์ อักษร เช่น ศาสนาพุทธมีอวหาปิติโมกข์ บทสวดสรงเสริญต่างๆ ศาสนา Hindū มีมหาภพย์ภารตะ มหาภพย์รามยณะ ภาครหทกคิตา เป็นต้น

1.2 คัมภีร์ศาสนา ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ปิฎก คือ 1. พระวินัยปิฎก 2. พระสูตตันตปิฎก และ 3. พระอภิธรรมปิฎก แต่พุทธศาสนาหมาย มีคัมภีร์มหาสุดคัมภีร์ลิตวิตรสูตร คัมภีร์พุทธจริต ส่วนศาสนา Hindū ได้แก่ พระเวท มีด้วยกัน 4 คัมภีร์ คือ 1. ฤคเวท 2. ยชูรเวท 3. สามเวท 4. อาถรรพเวท คัมภีร์บุราณะ คัมภีร์ตันตระ และคัมภีร์ธรรมศาสตร์

1.3 ประวัติศาสตร์และสาขาวิชานักเรียน ในการบันทึกประวัติศาสตร์ไว้ในพระไตรปิฎก ขณะที่ฝ่ายมหาชนบันทึกไว้ในคัมภีร์พุทธจริต วรรณกรรมประเภทนี้ต่อมาภายหลังได้มีนักประชัญญาทางศาสนาได้บันทึกไว้มากมาย

1.4 คำสอนศาสนา มักจะแทรกในวรรณกรรมทางโลกด้วย ในประเทศไทยมีมากเรื่องซึ่งเกี่ยวกับชาติพ่อ เช่น ไตรภูมิกถา ลิลิตพระลอด กามนิต วาสีภูรี ใต้ร่มกาลังพัสดุ เป็นต้น

1.5 คำสอนที่แสดงความรุ่งเรืองทางศาสนา วรรณกรรมประเภทนี้ มักแทรกอยู่ในวรรณกรรมทั่วไป เช่น ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง นางนพมาศ โคลงนิราศหริภูมิไซย บุณโนราทคำจันทร์ เป็นต้น

นิทานอุทาหรณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมศาสานาประเททพระไตรปิฎก มีจำนวนมาก เพราะพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่รวมรวมหลักธรรมคำสอนทั้งมวลไว้เป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบเพื่อสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า โดยที่พระมหาเถระทั้งหลายได้นำมาสืบทอดเป็นลำดับมาตัววิธีแห่งมุขปัญญาในเบื้องต้น แล้วเปลี่ยนมาใช้จารึกด้วยตัวอักษรในภาษาหลัง

นิทานอุทาหรณ์ในพระไตรปิฎก นับเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน มีความยาวนานต่อเนื่องมากกว่า 2,500 ปี เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์แสดงธรรมที่ได้หรือทรงบัญญัติ วินัยข้อไหนเมื่อใด سا กะ ที่ได้ยินได้ฟังก็ช่วยกันจดจำไว้ แล้วถ่ายทอดสู่ศิษย์ตัวยาวาจ่าต่อมาในศตวรรษที่ 5 สมัยของพระเจ้าวัชรภัมภีร์น้อย ในประเทศลังกา ระบบมุขปัญญาจึงเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร (สมเด็จพระมหาวชิรเมืองค马拉จารย์. 2541 : 25)

ในพระวินัยปิฎก มีนิทานอุทาหรณ์เกิดขึ้นหลายเรื่องโดยเฉพาะคัมภีร์อาทิกรรมา อันเป็นมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัยของพระภิกษุที่ได้มีการยกตัวอย่างเรื่องของภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดมาเป็นอุทาหรณ์ประกอบการวินิจฉัยบัญหา หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงในแต่ละครั้ง ก่อนที่จะทรงบัญญัติสิกขابบทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลเด่นชัดอยู่ในการอบรมหรือกูเกณฑ์สำหรับพระภิกษุจะถือปฏิบัติได้

นิทานอุทาหรณ์จะเป็นเรื่องที่มีมาแล้ว เช่น การบัญญัติพระวินัยครั้งแรกเกิดจากจะมีเหตุการณ์ที่พระภิกษุเคยกระทำผิดมาแล้ว และพระพุทธองค์ก็เคยบัญญัติข้อนั้นแล้ว ต่อมาภายหลังมีภิกษุไปกระทำการผิดลักษณะคล้ายกันกับข้อที่บัญญัติไว้ซ้ำอีก พระองค์จึงยกเรื่องที่มีผู้กระทำการผิดโดยมีนิทานเป็นตัวอย่าง การบัญญัติลักษณะนี้เรียกว่า อนุบัญญัติ โดยนิทาน ตัวอย่างนั้น คือ นิทานอุทาหรณ์

2. มูลเหตุและปัจจัยในการเล่านิทานอุทาหรณ์

การเล่านิทานอุทาหรณ์นั้นมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเล่า เพื่อให้เกิดความสมจริง เช่นลักษณะของการบัญญัติสิกขابท พระองค์จะรอให้เหตุเกิดขึ้นแล้วถืออาบุคคลผู้เป็นต้นเหตุนั้นฯ เป็นแบบหรือตัวอย่างในการบัญญัติสิกขابท ก่อนที่จะทรงบัญญัติสิกขابทพระองค์จะทรงยกนิทานเพื่อประกอบเป็นตัวอย่าง

เพื่อความชัดเจนของลักษณะการล่วงละเมิดสิ่งข้าบทแต่ละข้อ ที่ถือว่าเป็นต้นเหตุ หรือมูลเหตุของเรื่องต่างๆ ในส่วนที่เป็นปัจจัยในการยกนิทานที่เป็นต้นเหตุมาเล่า คงเนื่องมาจาก เมื่อพระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรื่องมีผู้เลื่อมไส้ครั้หชาจำนวน มาก จนทำให้เหล่าสงฆ์สาวกเพิ่มมากขึ้น และพระสงฆ์สาวกที่เข้ามาล้วนมาจาก ต่างถิบานะ ต่างตระกูล ความรู้สึกนึกคิด และการประพฤติจึงมีความแตกต่างกัน เมื่อเข้ามาสู่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า จึงมีพฤติกรรม หรือการแสดง ความคิดเห็นขัดแย้งกับหลักธรรมบ้าง หรือเกิดการเข้าใจผิดในหลักปฏิบัติบ้าง การประพฤติพิծของภิกษุสงฆ์สาวกทั้งหลายในด้านต่างๆ จึงเป็นปัจจัยสำคัญใน การบัญญัติสิ่งข้าบท อันมีมูลเหตุแห่งการกระทำเป็นตัวอย่างประกอบ โดยเมื่อ สอบถามเสร็จจะเล่านิทานประกอบแล้วจึงทรงบัญญัติสิ่งข้าบทตามเป็นข้อๆ ไป ถ้าเป็นเรื่องครั้งแรกจะเรียกว่า มูลบัญญัติดังเรื่องพระสุทิน ดังนี้ (มหามหากรุณาชีวิทยาลัย. 2525 : 27)

พระสุทินเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา แต่ก่อนบวชนั้นเคย
มีภรรยามาก่อนแล้ว ภรรยาได้ถูกพ่อแม่ขอร้องให้ไปอ้อนวอน
พระสุทินให้เลิก แต่ถูกพระสุทินปฏิเสธ นางจึงได้ชักชวน
พระสุทินให้เสพเมตุนด้วย แต่พระสุทินปฏิเสธอีก จนครั้งที่สาม
พระสุทินจึงตกลงและนัดแนะสถานที่ขายป้า พระสุทินเสพเมตุน
กับภรรยาอยู่ถึง 3 ครั้ง จนเกิดความประป่วนทางจิต มีความ
เครียดมาก จิตใจหดหู่ ซบเซา ภิกษุทั้งหลายเห็นอาการผิดปกติ
จึงสอบถามจนได้ความจริง ต่างพากันกล่าวติดตีเดียนพระสุทิน
แล้วนำเรื่องดังกล่าวไปกราบถูลพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสdam
ความจริงจึงติดตีเดียนโดยเนกปริยา ตรัสถึงโทษของการเสพเมตุน
แล้วทรงบัญญัติสิ่งข้าบทันเป็นปฐมป่าวาชิก มูลบัญญัติ
ถ้าเกิดขึ้นข้ามที่มีความผิดลักษณะที่ยกัน ลักษณะการประพฤติ
แตกต่างกันก็ทรงบัญญัติเพิ่มเรียกว่า อนุบัญญัติ ดังเรื่อง ลิงตัวเมีย ดังนี้
(มหามหากรุณาชีวิทยาลัย. 2525 : 30)

พระภิกษุเลี้ยงลิงตัวเมียไว้ด้วยความใกล้ชิดคุ้นเคย

พระภิกขุรูปนั้นจึงได้เผยแพร่กับนักบุญที่มีจิตวิญญาณลึกซึ้งอยู่
มาวันหนึ่ง ภิกขุนั้นเข้าไปบินทางภาคภิกขุอื่นในวัดเข้ามาในภูมิ
ของภิกขุรูปนั้น นางลิงกี้หันหลังทำนิมิตให้ภิกขุอื่นได้กระทำ
เมตุน ภิกขุอื่นเกิดความสงสัยในตัวลิง จึงได้สอบถาม จึงรู้ว่า
ภิกขุนั้นเผยแพร่กับลิงเป็นประจำ ลิงรู้และทำอาการให้เห็น
เมื่อภิกขุอื่นทราบดังนั้นจึงนำความไปกราบบุคลพระพุทธเจ้า
ได้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าตรัสเรียกภิกขุนั้นมากล่าวให้ฟังแล้ว
บัญญัติข้อห้ามภิกขุเผยแพร่เมตุพิมพ์อีกในข้อ 1 แห่งปาราชิก
เรียกว่าอนุบัญญัติ

ความมุ่งหมายของการเล่านิทานอุทาหรณ์ในพระวินัยปิฎกเป็นการเล่า
เพื่อประกอบการอธิบายเนื้อความและลักษณะแห่งการกระทำผิดแต่ละข้อเพื่อ^๑
ความชัดเจนในการวินิจฉัยข้อบัญญัติพระวินัยแต่ละหมวดแต่ละเรื่องที่เล่าได้
โดยยกมาเฉพาะเรื่องที่ชัดเจน อาจมีเรื่องอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ยกมาเล่าหรือ^๒
กล่าวถึง ส่วนสถานการณ์และบรรยายการศึกษาในการเล่า แต่ก็ต่างกัน เพียงแต่ผู้เล่า
สามารถอาศัยช่วงเวลาและสถานการณ์ต่างๆ อธิบายแบบเดียวกัน เพื่อยืนยันว่า
ผู้เล่าไม่ได้สร้างสถานการณ์ขึ้นมาเอง แต่เป็นตัวอย่างในอนาคต เมื่อมีเหตุการณ์
เกิดขึ้น จะได้ตัดสินถูกต้องและมีนิทานอ้างอิงอีกต่อไป อาจกล่าวได้ว่าการเล่านิทาน
อุทาหรณ์ที่ยกมาเพื่ออธิบายข้อสิกขบทแต่ละข้อนั้นส่วนมากนำเข้าเรื่องที่เป็น^๓
ปัญหาหรือเป็นเค้กมูลแต่ละเรื่อง ภิกขุผู้เป็นต้นเหตุก็คือผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหา ดังนั้น
นิทานอุทาหรณ์ทุกเรื่องเป็นตัวอย่างบางตอนของเหตุการณ์ในนิทาน จึงถูกยกมา
เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเพื่ออธิบายข้อสิกขบที่ชัดเจนเท่านั้น

สรุป

นิทานอุทาหรณ์เป็นนิทานตัวอย่างที่ใช้เล่านarrative เพื่อเปรียบเทียบเชิงอุปมาให้
เห็นแจ้งคิดและคติธรรมแก่ผู้ฟัง คล้ายๆภาษาชนิดนิทานอุทาหรณ์ส่วนใหญ่มีลักษณะ^๔
เป็นบทเปรียบเทียบ เป็นคำแนะนำที่ใช้กันในหมู่นักประชาน์และนักปักครอง

มากกว่าสามัญชน คำแนะนำที่แฟงจะเป็นเรื่องการปกคล้อง วรรณกรรมศาสตรา ในพระพุทธศาสนา มีวรรณกรรมหลายประเภทแต่ที่เป็นหลัก คือพระไตรปิฎก ซึ่งมีพระวินัยปิฎก พระสูตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ในพระวินัยปิฎก ประกอบ นิทานอุทาหรณ์จำนวนมาก ใช้เล่าเป็นตัวอย่างให้เห็นชัดก่อนการบัญญัติ พระวินัย มูลเหตุและปัจจัยในการเล่านิทานอุทาหรณ์ในพระวินัยปิฎก เป็นการเล่า เพื่อประกอบอธิบายเนื้อความและลักษณะแห่งการกระทำผิดแต่ละเรื่อง ส่วน สถานการณ์และบรรยายการศัพท์เล่าสามารถอาศัยช่วงเวลาและสถานการณ์ต่างๆ อธิบายแบบเดียวกัน เพื่อยืนยันว่า ผู้เล่าไม่ได้สร้างสถานการณ์ขึ้นมาเองเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจะได้ตัดสินถูกต้องและมีนิทานอ้างอิงอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กุสุมา รักช์มณี. (2525). *นิทานอุทาหรณ์ในวรรณคดีสันสกฤต*. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

----- . (2536). *สีสันวรรณคดีชุดนิทานนานบก*. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ.

ทวี มุขธงไกชา และสมชัย วงศ์ทองคำ. (2520). *นิทานชีวิตแบบไทยไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : โอดียันส์โปรดิวส์.

ประคอง นิมมานเหมินทร์. (2528). *นิทานพื้นบ้านในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

มหามหาภูราชนิเวศน์. (2525). *พระวินัยปิฎก เล่ม 1 ภาค 1 มหาวังค์ ปฐมภาค และอรหฤกตา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามหาภูราชนิเวศน์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ศิราพร สีตะฐาน. (2523). *ทฤษฎีการแพร่กระจายนิทาน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระมหาวชิรเมธีจารย์. (2541). *พระไตรปิฎกหินอ่อน*. กรุงเทพฯ : อاثาราพิมพ์.